

ئایا گەندەیی دیاردەیه‌کی کۆمه‌ڵایه‌تیه ؟ ... حیکمهت نامیق

دیاره ئهو پرسیاره دهش بۆته research problem کۆشە لێکۆڵینهوهی هەر کەس و پسپۆرو لایەنێک دەیکات . کاتێ ئێمە قسە لەسەر بوونی گەندەڵ دەکەین وەک دیاردەیه‌کی کۆمه‌ڵایه‌تی جیهانی یا گەردونی به‌و مانایه‌ی به‌شۆوهی جیاجیا له‌نیگشت جیهان و کۆمه‌ڵه‌کان بوونی هه‌یه . کاتێک دیسکۆرسی discuss ئهو بابته‌ ده‌کەین له‌وانگه‌یه‌کی کۆمه‌ڵناسی یه‌وه یه‌کسەر بیرى دواوده‌زگاكان و كه‌لتورو سیستمی کۆمه‌ڵایى و به‌هاکان ده‌کەین به‌گشتی له‌نێو کۆمه‌ڵگا دا . یان به‌مانایه‌کی دیکه ئه‌گەر گەندەڵیمان بینی ئهو هه‌میشه سه‌یری شله‌ژانی ئهو وه‌زیفه‌ و ڕۆله‌ کۆمه‌ڵایه‌تیانه‌ ده‌کەین ، که هەر یه‌ک له‌ تاکه‌کان تیادا ده‌یگۆڕن . چونکه گەندەڵی وەک باسما نکرد په‌یوه‌ندی به‌ داموده‌زگا و ڕۆله‌ کۆمه‌ڵایه‌تیه‌کانه‌وه‌یه هه‌یه

The idea of corruption is tied to institutions, roles

ده‌شێوا پێناسه‌ی گەندەڵی بکه‌ین به‌وه‌ی ، که ڕه‌فتاری گروپێکه له‌ نێو داوده‌زگاکانی کۆمه‌ڵ ، ئامانجی ئهو گروپه‌ ده‌ستبه‌سەر داگرتنی ئهو شوێنه‌یه ، به‌مه‌به‌ستى کۆکردنه‌وه‌ی سه‌روهت و سامان و اتا ده‌کرێ بـلـێـنـجـری ڕه‌فتاری ئهو تاکانه‌ی ، که به‌و کاره‌ هه‌ڵده‌ستن به‌ دزیکردن و ڕاڵێـنـی بکه‌ین . چونکه گەندەڵ ده‌بۆته به‌شێک له‌ ڕه‌فتاری تاکه‌کان ، یان ڕه‌نگه‌ به‌یته کاراکته‌ری به‌شێک له‌ تاکه‌سه‌کان ئه‌وانه‌ی ، که له‌ ده‌زگایه‌کی میری کارده‌که‌ن . وه‌ختێ ئه‌رکه‌که‌ی خراپ به‌کاره‌ێـنا یا دوورکه‌ته‌وه له‌و ڕۆڵه‌ ساو ده‌ستوره‌ی که بۆی دانراوه ئه‌وا ده‌بێته که‌سه‌کی گەندە ڵ و ده‌زگا که بۆ به‌سودی که‌سی به‌کارده‌ێـنـێ ، ره‌نگه‌ که‌سه‌که به‌رپرسێک بێت یا تاکێکی ئاسایی بێت یا ئه‌وه‌ تا له‌شوێـنێـک کارده‌کات که ده‌سه‌ڵاتی هه‌ بێت .

بابێـنه سه‌ر کرێکی پرسیاره‌که ئه‌گەر گەندەڵی بریتی بێت له‌ دیاردەیه‌کی کۆمه‌ڵایه‌تی ئه‌وا به‌پێی لێژیکی دێرکایم و گروپه‌که‌ی ئه‌وکات ده‌بۆته به‌شێک له‌ نێـرم و كه‌لتور دواتر ده‌بۆته SOCIALIZATION یا به‌کۆمه‌ڵایه‌تی بوون . . ئه‌گه‌رچی من پێـم وایه گەندەڵ سیستمی سیاسی یان حکومهت به‌پله‌ی یه‌که‌م دروستی ده‌کات نه‌ک به‌ها و نێـرمێـک بیت مروق له‌کۆمه‌ڵگایه‌کی ته‌نانهت دواکه‌وتوش موماره‌سه‌ی ناکات . چونکه هه‌رگیز کۆمه‌ڵ ناخواز به‌رپرسه‌که‌ی دز بێت

، راسته گه ندهل بوونلکی استی نل و کلمه به بام به پله یه ئه و
بوونه په یوه ندی زیاتری به حکومت رځخستنی بزسس و
وه به ره نانه وه هیه ، له گه

ئه وه شدا تاك خاوه ندارتی دهكات له نل و ژيانی کلمه لایه تیدا
کلمه ناسی ئه مریکی دانل لیت DANEIL LITTLE پلای وایه که
گه ندهلی پراکتیزه کلمه لایه تیه و پشتگیریه کی که لتوری هیه
(له دونیا بینی ئه و نوسره گه ندهلی ده بته دیارده یه کی کلمه لایه تی و
که لتوری کلمه گا سه پرتی دهكات به بام چن و به ج شل وازلک ئایا
نامرازی پلگه یانندی کلمه گاگان، تاکی گه ندهل به ره م دندل ؟ ئه وه ش
دهشل ببلته کله شوی تو ژینه وه . من پلم وایه گه ندهل خه سلته تی
چوارچلوهی رځخراولکه ORGANIZATION که شکستی هلاوه له خرمهت و
به رپرسیاری و پا به ندیون به ریساکان ، به پچه وانه وه ده کرل ئه و
رځخراوه یا ده زگایه ته به نی ریساکان بکات و مرقل وکللمه که ی
پلارنل له ته شه نه کردنی گه ندهلی وه دیارده نه وه که به
پچه وانه وه . ئه گهرچی من پلم وایه گه ندهلی به رمه بنای سیستمی
سه رمایه داری و مدلرنه یه به ومانایه کی که واهموو شتلک به پلوه ری
پاره وسامان ده پلورتل وه مارکس دهلی پاره وه سلزانی جیهانی
وایه) money as the universal whore ئه وه ، که له کوردستاندا
هیه گه ندهلی له وه تلپه یوه ته نها به رمه بنای سیستمی سیاسی و
ئیداری ببلت به لکو په یوه ته وه نل و هه نده کلمه لایه تیه که ی له
ئلستادا له نل و هه مو سلکته رهکانی ژیان بوونی هیه ، چه مکلی وه
nepotism خرمهت نه یا واسته یا ئه وه تا په یوه ندی که سی به گشتی لیل
به رچاویان هیه له به ره وسه ندنی ئه و دیارده نلگه تیغه .

له کلای ئه و ووتاره کورته دا ده کرل به و ئه نجامه بگین ، که گه ندهلی
دیارده یه کی کلمه لایه تیه به بام ئه و دیارده یه هاوته ریب نیه له گه
هه موو کایه کانن ل و کلمه . چه ندین گروپ و توئلر هه ن له نل و کلمه
نه باوه لی پلایه تی نه موماره سی دهكات یا به مانایه کی تر ئه و
دیارده یه نه ببلته سلشله زه یشن.